

Tribalisme polític

El 'tribalisme polític' ha estat una constant en la Kenya postcolonial, on l'estat continua essent el principal acumulador de recursos i la política esdevé un joc de suma zero. Les successives polítiques basades en filiacions ètniques i la utilització partidista per part de l'estat de la diversitat ètnico-cultural del país han exacerbat les tensions entre comunitats, i han aixecat brots de violència des del 1992.

Cap a final del segle XIX l'exèrcit britànic va envair les terres que avui delimiten el territori de Kenya. Però aquesta invasió no fou la primera a què s'havien enfrontat els habitants dels diversos grups ètnics assentats al territori. Molts anys abans, els àrabs havien utilitzat la costa de l'oceà Índic per al tràfic d'esclaus. Després de la Primera Guerra Mundial, però, en què van participar membres de diversos grups ètnics, sobretot kikuius, van augmentar les queixes sobre les promeses de reformes que els britànics havien fet abans de la guerra. Anys després, durant la Segona Guerra Mundial, no havia canviat quasi res i les reclamacions de drets de propietat i reformes polítiques per a millorar les condicions

Un grup de seguidors de l'oposició mostren una fotografia del seu líder, Raila Odinga, al barri de Kibera, a Nairobi, la capital de Kenya, durant les protestes desfermades després de les eleccions del mes passat.

obtenir les reformes que havien estat promeses repetidament.

Mentre Londres feia ben poca cosa per convèncer ningú que arribarien les reformes, cada vegada hi havia més gent que donava suport a l'opció de la lluita armada, malgrat el potencial de l'exèrcit britànic. A final dels anys 40, un grup de kikuius, els anomenats *guerrers del 1940*, féu una crida a lluitar pels drets a la terra; posteriorment, el 1950, les activitats dels Mau Mau i l'organització van ser prohibides.

Guerras colonials. La guerra amb els Mau Mau, que tant impacte va tenir al vell continent, es va desenvolupar bàsicament a la zona central de la colònia, prop del Mont Kenya. S'hi havien assentat molts colons blancs per conrear les terres més fèrtils del país, i havien desposseït del seu territori molts kikuius, que a principi de segle van haver d'emigrar a unes altres zones del país, on esdevingueren minories ètniques. La guerra, que oficialment va durar tres anys malgrat la superioritat de l'Armada Reial britànica, va deixar un gran nombre de morts i detinguts, majoritàriament guerrers Mau Mau o civils que el govern britànic havia relacionat amb els rebels. Del 1955 al 1959, els atacs contra interessos britànics van continuar, per bé que amb no tanta intensitat, cosa que palesà la necessitat de pensar en una independència el poder de la qual recaigués en la majoria negra.

Jomo Kenyatta, un kikuiu acusat d'haver col·laborat amb els Mau Mau, detingut el 1952 i exiliat més tard, es presentava anys després com el candidat predilecte per a dirigir el nou país. El 12 de desembre del 1963 va obtenir la independència política de la metròpoli. Kenyatta va arribar al poder encapçalant el partit KANU, juntament amb Oginga Odinga, de l'ètnia luo i pare de Raila Odinga, líder de l'actual oposició.

El poder dels kikuius. Durant el mandat de Kenyatta, que va durar fins a la seva mort, l'any 1978, la comunitat kikuiu va resultar especialment beneficiada per la política del govern. Molts dels seus membres van obtenir terres, bé comprades bé concedides, que l'estat havia recuperat

quan fugiren la majoria dels colons, i més avantatges. Malgrat els intents tímids de Kenyatta d'emascarar la predominança kikuiu, nomenant alguns ministres d'algunes altres ètnies i fins i tot un vice-president de l'ètnia kalenjin, Daniel Arap Moi, el cor del govern era predominantment kikuiu amb un fort sentiment nacionalista que promovia els interessos d'aquesta comunitat.

Ara bé, en morir Kenyatta, tot i els intents del seu cercle per a perpetuar el poder dels kikuius, fou precisament Daniel Arap Moi qui va ser escollit president del KANU i va passar a ocupar la presidència del país, càrrec al qual es va aferrar fins el 2002. De fet, va ser durant el règim de Moi que les polítiques divisives es van convertir en un mecanisme d'estat per a justificar, entre més, el règim autoritari d'un sol partit, instaurat el 1982 després d'un intent frustrat de cop d'estat.

Durant els governs d'Arap Moi hi hagué una forta repressió de l'oposició política, de la llibertat d'expressió i d'associació, una corrupció generalitzada i un centralisme ferri adreçat a consolidar el poder del KANU, juntament amb innumerable abusos dels drets humans. Tanmateix, el context de guerra freda i la importància geoestratègica de Kenya, tradicionalment pro-occidental –envoltada d'Etiòpia i Somàlia comunistes, Tanzània socialista, i Uganda i el Sudan en guerra, al voltant–, va fer que les principals potències occidentals fessin els ulls grossos i hi aportessin grans quantitats de diners.

Canvi de prioritats. El règim unipartit va durar fins a principi dels 90, quan, acabada la guerra freda i amb el canvi de lògica i de correlació de forces internacional, els donants occidentals van canviar l'ordre de prioritats envers l'Àfrica i les condicions a l'hora d'aportar-hi capital. La pressió internacional, que es materialitzà en la retirada del finançament el novembre del 1991, principalment, i en menor mesura la pressió interna amb la formació de grups opositors com el FORD (Fòrum per la Restauració de la Democràcia), va impulsar el canvi constitucional i arribaren les eleccions multipartides.

d'autogovern continuaven essent les principals reivindicacions.

Un cop acabada la Segona Guerra Mundial, amb el nou ordre mundial resultant que havia de menar cap a una descolonització del continent africà, les pressions perquè el govern de Londres concedís la independència política a Kenya van començar a arribar de pertot.

Els colons blancs, assentats a les terres més fèrtils del país, advocaven per la independència, i consideraven que el poder polític havia de recaure en la minoria blanca. Mentrestant, el moviment liderat per Jomo Kenyatta, al capdavant del partit Kenya Unió Africana, continuava presentant queixes i fent pressió –sobre Londres i sobre el govern colonial de Nairobi– per

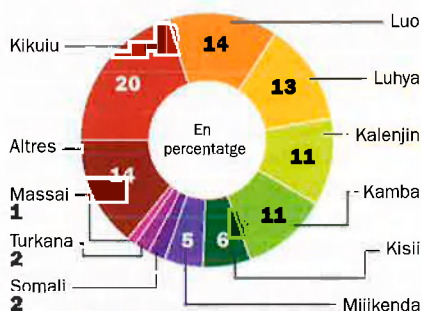
Això no obstant, el KANU va guanyar les eleccions i Moi va sortir reelegit president. Malgrat la ficticitat del nou sistema multipartit, sí que hi hagué una certa obertura de l'esfera política. Nogensmenys, es mantenen la brutalitat i la impunitat de les accions del govern, per bé que amb tàctiques diferents, a fi d'evitar la censura internacional. El primer fet de violència interètnica fou el 1991, abans de les eleccions, i el govern el va utilitzar per titllar el nou sistema multipartit de "tribal".

Varietat ètnica. La població de Kenya, oficialment, es compon de més d'una quarantena de grups ètnics, que van des d'un centenar de persones als més petits, fins a diversos milions en alguns dels més grans. Les tradicions i la llengua de cada un són diferents, però han conviscut durant centenars d'anys. No obstant això, la politització i la instrumentalització d'aquesta característica ha fet créixer els recels i els odis entre comunitats, que han fet miques la coexistència anterior a la colonització britànica.

L'ús de la violència ètnica ha esdevingut un mecanisme d'estat, una política premeditada, per a mantenir el poder del KANU i exterioritzar l'ac-

Distribució ètnica de Kenya

La població kenyanca arriba als 36,9 milions

Font: CIA, UK Foreign Office, Africa Studies Center

ció repressiva de l'estat. A tot això cal afegir-hi la distribució desigual de les terres, el favoritisme dels governs en-

vers els membres de llurs comunitats i la instrumentalització de la diversitat ètnica del país. Tot plegat ha aixecat brots de violència ètnica durant els períodes pròxims a les eleccions, promoguts des de les elits polítiques.

El 2002, als comicis més pacífics mai coneguts al país, Mwai Kibaki, un kikuiu, va encapçalar una coalició multiètnica creada expressament per tal de derrocar el poder del KANU. Amb la victòria de Kibaki començava, doncs, un període de transició cap a una democràcia plena, estroncat pels esdeveniments nefastos que van seguir les eleccions del mes de desembre passat. El suposat frau electoral, la intransigència dels principals líders polítics i les acusacions recíproques d'atiar la violència interètnica, han portat el país a una situació d'atzucac polític i a una crisi humanitària que, en el moment de tancar aquesta edició, segons els mitjans occidentals, ha arribat a 600 morts; una xifra que els mitjans de Kenya rebaixen fins a més de 300, la majoria a mans de les forces de l'ordre. La crisi també ha causat milers de refugiats i centenars de milers de desplaçats interns.

*Andreu Gual i Falcó
Nairobi (Kenya)*

La manca de voluntat política deixa Kenya en un carreró sense sortida

Des del dia 30 de desembre, quan la Comissió Electoral de Kenya va anunciar la reelecció de Mwai Kibaki com a president, el país s'ha trobat sotmès al caos polític i social. Centenars de milers de persones han hagut d'anar-se'n de casa en cerca de refugi i el nombre de morts augmenta de dia en dia. Dimarts passat, 8 de gener, el president de la Unió Africana (UA), John Kufuor, va arribar a Nairobi per a mitjançar en la crisi política, després d'un intent frustrat arran de la negativa de Kibaki a acceptar mediació internacional i una forta pressió internacional per tal d'encetar converses que desencallessin la situació política.

El mateix dia 8, després de rebre al president ghanès i de la UA a l'aeroport, Kibaki va anunciar 17 membres del seu nou gabinet, un moviment que l'oposició va interpretar com un cop d'autoritat del president per a refermar la seva posició, que els líders del partit opositor, ODM, consideren il·legítima. Aquests nomenaments precipi-

tats abans de començar les negociacions, que finalment tant Kibaki com Odinga han acceptat, pot malmetre les negociacions que pretenen superar l'atzucac polític. El nomenament de mig gabinet, que inclou les principals carteres, va moure nous aldarulls arreu del país i als barris més desfavorits de Nairobi, on Odinga acumula la major part del suport.

El nomenament del vice-president, càrrec que va recaure en Kalonzo Musyoka –tercer en la carrera presidencial i líder d'ODM-K–, tanca la porta a un govern de coalició nacional que podria desencallar la situació política i assentar les bases per a la reconciliació nacional. Mentrestant, en el moment de tancar aquesta edició, la població kenyanca continuava havent de suportar aquesta situació de buit de poder. Hi han esdevingut habituals els saqueigs i robatoris arran de l'escassetat de menjar i l'enfilada dels preus dels aliments bàsics. El nombre de desplaçats continua augmentant i la Creu Roja de Kenya es troba desbordada. La manca de voluntat política per a resoldre aquesta crisi ha enfonsat el país en una altra crisi, una d'humanitària, les conseqüències de la qual són imprevisibles.